

Quan l'alcaldia lidera el canvi

Sabadell, Manlleu i Terrassa, tres exemples de lluita municipal contra la segregació escolar

Per **Montse Poblet**

El projecte educatiu de l'escola **Samuntada** ha fet que sigui atractiva per a les famílies del barri.

Els ajuntaments són l'administració que millor coneix la realitat dels municipis. Tenen competències molt limitades en matèria educativa, però quan els alcaldes es posen les piles, els canvis són significatius. Sabadell, Terrassa i Manlleu són tres exemples de municipis amb projectes Magnet on la política educativa dels seus ajuntaments està marcant diferències.

A

Catalunya la segregació escolar està per sobre de la segregació urbana dels municipis, o dit d'una altra manera, tenim moltes escoles en què el percentatge de nens amb necessitats educatives especials, alumnes estrangers o fills d'estrangers és molt superior al dels barris on estan ubicades. La matrícula viva, els grups "bolet" que s'obren per acontentar les famílies que no volen determinats centres, i les diferències econòmiques i socials entre els nens són algunes de les cartes d'aquest joc. Amb algunes, els Ajuntaments tenen poques possibilitats de jugar, perquè qui estableix les normes és el Departament d'Educació, però hi ha consistoris que s'hi atreixen o simplement que forcen la màquina per superar els límits de les seves competències. De totes maneres, els exemples d'èxit sempre tenen com a factor clau que les accions impulsades des dels Ajuntaments o des de qualsevol altra administració tenen la complicitat i la cooperació de la resta.

Sabadell és el municipi de Catalunya amb més centres educatius que participen en el programa Magnet i un dels que més està invertint en polítiques que revertixen la segregació escolar. Joan Berlanga, el regidor responsable, és professor d'Història i es pren l'experiència com un parèntesi per mirar de canviar alguns dels problemes del sistema que com a docent havia detectat.

Fer activitats obertes a l'entorn és una molt bona estratègia per donar a conèixer els projectes d'aquests centres, com el **Museu Paleontològic** que va organitzar l'escola **Samuntada** amb rèpliques de fòssil.

L'**Institut Nicolau Copèrnic** de Terrassa duu a terme un projecte Magnet en aliança amb el **Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya**.

El pla de Berlanga i el seu equip té molts punts en comú amb les recomanacions de polítiques públiques per combatre la segregació escolar que, per encàrrec de la Fundació Bofill, ha fet Xavier Bonal. Per començar, tenen un diagnòstic de la situació en el qual queda retratat, per exemple, que a la ciutat hi ha 15 centres de complexitat alta i diferències molt significatives entre el nombre d'alumnat estranger escolaritzat en centres públics, amb 3 escoles públiques en les quals n'hi ha més del 50% de l'alumnat total, i només un centre concertat de secundària, on el seu pes està per sobre del 20%. El diagnòstic és una fotografia completa i molt detallada del que hi ha al municipi, la constatació, un cop més, de les diferències d'oportunitats educatives segons el barri, la família i els recursos.

Si parlem d'absentisme, per exemple, la mitjana de la ciutat és del 9%, però hi ha zones de Sabadell on arriba al 50%: la meitat dels alumnes no assisteixen regularment a classe, amb tot el que això comporta. Però quan diem que estem davant d'un pla que contempla moltes de les recomanacions de Bonal, no parlem només de la diagnosi, sinó sobretot del fet que les polítiques per corregir els problemes detectats s'hagin consensuat en un pla educatiu a 10 anys vista, fet amb la participació de la ciutadania i aprovat amb el suport de tots els grups excepte l'abstenció de Ciutadans, de manera que hauria de sobreviure, almenys, a un parell o tres de governs municipals.

"La idea" ens diu el regidor d'educació, "és potenciar que la gent triï l'escola del barri. La segregació fa que la gent fugi buscant centres que els donin més confort educatiu. Es tracta de prestigiar les escoles que més ho necessiten per fer-les atractives per a les persones que sense això no s'atrevirien a portar-hi els fills. Cal trencar amb el concepte d'igualtat de recursos per a tothom. Si a tots els dones el mateix, només consolides desigualtats". Ho han aplicat a la natació, la música o els cursos d'idiomes, posant-ne allà on les famílies no poden pagar extraescolars d'aquest tipus o ni tan sols de cap altre. "El coixí familiar és clau per a l'èxit escolar i, com que no tothom el té, la política educativa ha de compensar-ho. En l'ensenyament d'idiomes, per exemple, hi ha escoles en les quals la majoria de famílies no poden pagar cursos d'anglès. Per això hem posat professors nadius a tots els instituts públics de la ciutat i bequem alumnes de tercer d'ESO amb rendes baixes perquè facin extraescolars d'anglès a escoles privades". Són mesures que tenen efectes directes sobre els alumnes, però també per les seves escoles, normalment centres poc desitjats dels quals, d'aquesta manera, s'augmenta el prestigi.

L'Ajuntament de Manlleu ha reduït les ràtios a tots els centres del poble per afavorir la redistribució de l'alumnat.

“No us deixeu portar per la fama dels centres, doneu-los una oportunitat”

Un exemple claríssim de com un reforç del projecte educatiu pot acabar amb els estigmes d'alguns centres és el de l'escola Magnet més antiga de Sabadell i un dels centres pilot del programa. En 6 anys, el Samuntada ha passat de ser l'escola que ningú posava en primera opció a pràcticament omplir dos grups, el seu i el “bolet” que els van posar l'any passat amb un perfil de famílies que es correspon cada cop més al del barri. Patricia Rey, la directora, valora molt positivament que l'Ajuntament doni l'oportunitat que una de les seves famílies sigui la que parli a la jornada anual d'informació sobre la preinscripció al municipi. Sap del cert que més d'un ha acabat apuntant-se a les portes obertes de l'escola a partir del que ha sentit en aquesta sessió: “Sempre hi van la Marta i l'Ester. Elles no ens van triar, els va tocar venir al Samuntada, però no és el que volien. Expliquen que tenien moltes reticències i que quan els seus fills van entrar els vàrem sorprendre. Aconsellen que la gent no es deixi portar per la fama dels centres, que els donin una oportunitat”.

Sabadell també s'ha atrevit a fer canvis en la planificació. Han arribat a un acord amb la Generalitat per aprofitar la baixada demogràfica i, en lloc de tancar grups, baixar la ràtio d'alguns dels centres ubicats en barris on hi ha més segregació escolar. El fet de tenir tots els centres amb un màxim de 27 alumnes a secundària i 22 a primària, permet tenir marge per repartir la matrícula viva entre tots els centres. Tot i això, la matrícula viva continua sent un dels aspectes més complicats de gestionar: “Intentem no seguir un criteri de forats perquè si aconseguim que una escola segregada tingui una ràtio més baixa i li posem els alumnes que van arribant durant el curs, perd aquest avantatge”.

Canviem de comarca per donar un cop d'ull a la situació de Manlleu. Àlex Garrido, l'alcalde, que també ha estat regidor d'Educació i professor de cicles formatius, parla sense embuts del problema més greu de segregació que hi ha al municipi i de tot el que han fet per intentar

corregir-lo. Es tracta de l'escola Puig Agut, situada en el barri de l'Erm, on pràcticament totes les famílies són d'origen magribí, té un 100% d'alumnat estranger i no hi ha manera de convèncer les famílies autòctones perquè hi apostin. Des de l'Ajuntament es van inventar el “Model Manlleu” per repartir equitativament entre tots els centres del poble els alumnes amb necessitats educatives especials, es va iniciar un projecte de formació musical als alumnes del centre durant l'horari lectiu amb l'Escola Municipal de Música, es va impulsar un procés participatiu per decidir què cal fer per millorar la situació de l'educació al municipi... però tots aquests esforços no han servit per canviar la composició social d'aquesta escola. Per això, quan es va crear el nou institut que començava precisament a l'edifici de l'escola Puig Agut, es va valorar la possibilitat de desenvolupar-hi un projecte Magnet per tal d'evitar que fos un centre estigmatitzat.

“Amb Bofill o sense, ho havíem de fer”

Roser Argemí, la responsable de Magnet el posa com a exemple de la implicació dels alcaldes en aquest procés de canvi. “Ens van trucar perquè ens volien convèncer que féssim un projecte Magnet a Manlleu i, per sorpresa meua, va venir l'alcalde, fet que denotava un compromís alt per part seva. En aquell moment no hi havia cap convocatòria Magnet, per tant només els vam poder oferir un acompanyament puntual per copiar el model i generar una aliança entre el museu del Ter, un equipament municipal, i el nou institut del poble”. “Tenia claríssim que no podia passar amb l'institut el que passava amb l'escola” diu l'alcalde. “Quan Ferran Crespo, el director, em va proposar l'aliança amb el museu no vaig tenir-ne cap dubte. Amb la Bofill o sense, s'havia de fer. Tots hi hem abocat molta energia”. Els resultats els van donar la raó i el segon curs ja es van poder presentar al programa Magnet i van ser seleccionats. “Partíem de poquíssima matrícula en primera opció”, em diu la directora, Trini Montero. “El segon any vàrem renunciar a un grup per garantir-nos que ompliem i esquivar la matrícula viva. També ens va ajudar l'acord impulsat per l'Ajuntament de tancar els grups dels 2 instituts públics, el nostre i l'Antoni Pous, a 27 alumnes. Ens van arribar nens i nenes que no havien entrat a l'altre i al cap d'un any ja ens vàrem atrevir a recuperar els dos grups. Aquest curs hem tingut 37 preinscripcions en primera opció!”

Des de la Fundació Bofill remarquen com a molt important la limitació de ràtios que des de l'any passat fa l'Ajuntament de Manlleu.

Les 7 claus dels Ajuntaments contra la segregació escolar:

- 1 Fer una diagnosi** per identificar com es distribueixen els diferents grups socials als barris del municipi, per què es trien unes escoles i unes altres no, quina relació tenen els diferents centres educatius del poble o detectar si l'oferta de places està desequilibrada.
- 2 Buscar aliats.** Les possibilitats d'èxit es multipliquen si les polítiques en contra de la segregació han estat elaborades juntament amb escoles, AMPA, i si hi ha coordinació tant dins de l'Ajuntament mateix com amb serveis territorials, Departament d'Ensenyament, etc.
- 3 Triar quina o quines d'aquestes 4 línies de treball pot ser més efectiva** per corregir la segregació escolar al municipi. Polítiques focalitzades en l'oferta, adreçades a les famílies, per millorar els recursos o per gestionar l'escolarització.
- 4 Canvis en l'oferta.** Valorar l'obertura i el tancament de grups per corregir situacions com la dels centres amb més places que gent interessada a cobrir-les. En aquest paquet de mesures també hi ha els canvis en la zonificació escolar o en les adscripcions entre escoles i instituts i la reserva de places per a alumnes amb necessitats
- educatives especials, perquè efectivament es distribueixin equilibradament a tots els centres del municipi i no només als que tenen poca demanda.
- 5 Com s'escolaritza.** L'Ajuntament pot incidir en la reducció o augment de ràtios, en la gestió de la matrícula viva i en el control de frau en el procés de preinscripció.
- 6 Les famílies.** Els consistoris tenen un paper molt important en l'orientació i l'acompanyament de les famílies i poden facilitar que grups de pares accedeixin col·lectivament a centres amb demanda feble a canvi de millorar-ne la qualitat. També està en mans dels serveis educatius municipals ajudar els centres a millorar les jornades de portes obertes, garantir que es disposa d'informació homogènia de tots els centres i vetllar perquè les famílies novingudes o amb menys coneixement del sistema hi tinguin accés.
- 7 Millorar la qualitat.** Els recursos municipals poden servir per dibuixar l'oferta d'activitats extraescolars, reforçar els projectes educatius dels centres del municipi o apostar pel programa Magnet com a fórmula per fer més atractives les escoles i els instituts.

Informació extreta de BONAL, Xavier i CUEVAS, Joan. *Combatre la segregació escolar: de l'amenaça a l'oportunitat*. Fundació Jaume Bofill, 2018.

Terrassa, Sabadell i Manlleu demostren que es poden fer polítiques per combatre la segregació escolar

Tots els centres del poble van reduir el nombre de nens a les classes, a P-3, a 22 alumnes, i a primer d'ESO, a 27. “Amb aquesta fórmula” ens diu Núria Font, la tècnica d'educació de l'Ajuntament, “potenciem la redistribució de l'alumnat i forcem que en el moment en què hi ha matrícula viva totes les escoles siguin receptores d'aquests nens i nenes”. La limitació de ràtios, sumada al “Model Manlleu” que reserva 6 places per a nens amb necessitats educatives especials (NEE) a tots els centres del poble, els ha permès reduir la segregació tot i que no eliminar-la del tot. Font posa l'accent en tot el treball previ.

Per poder repartir els alumnes amb necessitats educatives de manera equitativa miren el cens de nens que s'escolaritzaran per primer cop; detecten, amb l'ajuda dels serveis socials, les famílies susceptibles de tenir fills en aquesta situació, hi parlen i afinen els diagnòstics. Font ens explica que “Amb tot això fem els números i repartim i quan arriba la matrícula viva, podem evitar que vagi a les escoles menys desitjades on segurament aquestes places, les de NEE, ja estan plenes. Això ens permet matricular aquests nens als altres centres i, per tant, tenir un repartiment més equitatiu del que es produiria si no hi intervinguéssim”. De tota manera no és fàcil. A Manlleu, aquest curs haurà arribat com a mínim un centenar de nens i nenes amb el curs començat, el triple que l'any anterior.

Xavier Bonal, al seu informe “Combatre la segregació escolar: de l'amenaça a l'oportunitat”, recomana que abans de prendre mesures, els Ajuntaments facin una diagnosi de les causes de la segregació escolar, buscar consensos entre els diferents sectors i agents del municipi i coordinar esforços per impulsar accions que corregixin els problemes. Sabadell i Manlleu han seguit les pautes i a Terrassa van pel camí. Segons l'informe del Síndic de Greuges sobre segregació escolar, el 2016 Terrassa era el municipi català on el problema era més greu.

Terrassa, en una fase més inicial, i Sabadell o Manlleu, en un procés molt més avançat, demostren que el marge de maniobra dels Ajuntaments per fer polítiques educatives, tot i ser petit, pot ser eficaç. Si més no, poden jugar la carta de la pressió reforçant l'oferta educativa, gestionant l'oferta de places, reclamant al Departament que modifiqui les adscripcions entre centres de primària i secundària o gestionant la matrícula viva de manera que no sempre vagi a parar als centres que, per no volguts, sempre tenen places disponibles.

L'alcalde de la ciutat, Alfredo Vega, és mestre i durant molts anys ha estat director d'escola. Ens rep al seu despatx i ens fa un resum ràpid del diagnòstic que han elaborat amb l'ajuda de la Universitat Autònoma i la Diputació de Barcelona. Abans d'entrar en matèria, ja ens deixa clar que, per a ell, tot és qüestió de voluntat política, bàsicament de valentia per encarar l'oposició que poden provocar algunes mesures necessàries per posar fi a la segregació. “Cal una conscienciació de les famílies. Han de saber que l'educació és un dret, però l'elecció de centre només és una opció. L'Administració,

L'Institut del Ter de Manlleu ha augmentat a 37 les preinscripcions en primera opció aquest curs.

L'Ajuntament de Sabadell ha promogut que sigui una família de l'escola Samuntada la que parli a la jornada anual sobre preinscripció al municipi.